

РОБОЧА ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

ВК 11.1 Проєктування художньої кераміки

Спеціальність

023 Образотворче мистецтво, декоративне мистецтво, реставрація

Освітня програма

Образотворче мистецтво, декоративне мистецтво, реставрація

Кваліфікація

магістр образотворчого мистецтва, декоративного мистецтва, реставрації, викладач

факультет

Художньо-педагогічний факультет

Робоча програма дисципліни

ВК 11.1 Проєктування художньої кераміки

для здобувачів вищої освіти спеціальності

023 «Образотворче мистецтво, декоративне мистецтво, реставрація»

за ОП «Образотворче мистецтво, декоративне мистецтво, реставрація»

кваліфікація: магістр образотворчого мистецтва, декоративного мистецтва,
реставрації, викладач

Термін навчання: 1 рік 4 місяці

Мова навчання - українська

Розробники: к.п.н. доц. кафедри Власюк О.П.

Робоча програма затверджена на засіданні кафедри образотворчого та
декоративно-прикладного мистецтва

Протокол від “30” серпня 2022 року № 8

Завідувач кафедри

(проф. Сташук О.А.)

Робочу програму схвалено навчально- методичною комісією факультету
31.08.2022р. протокол №10

Голова навчально-методичної комісії

(доц. Власюк О.П.)

©Власюк О.П., 2022 рік

©Власюк О.П., 2022 рік

1. ОПИС НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Найменування показників	Галузь знань, спеціальність, ступінь вищої освіти	Характеристика навчальної дисципліни
		Денна форма навчання
Кількість кредитів – 9	Галузь знань: 02 «Культура і мистецтво» Бакалавр	Дисципліна вибіркового циклу
Модулів – 4	Спеціальність 023 «Образотворче мистецтво, декоративне мистецтво, реставрація»	Строк навчання: 1 рік. 4 міс
Змістових модулів – 4		Семестри II – III
Загальна кількість годин – 270 Аудиторних - 90 Самостійних - 180		
Тижневих годин для денної форми навчання: 10 сем. – 5 год. 11 сем. – 4 год.	ОПП «Образотворче мистецтво, декоративне мистецтво, реставрація», 2022	Лекції – 8 годин
		Лабораторні – 82 годин
		Контрольні заходи
		Вид контролю: екзамен – 10, 11 семестр

Передумови

Ефективність засвоєння змісту дисципліни «Проектування художньої кераміки» значно підвищиться, якщо здобувач вищої освіти суміжно буде опановувати матеріал таких дисциплін як: «Робота в матеріалі», «Образотворче мистецтво і середовище», «Скульптура».

2. Мета та завдання навчальної дисципліни

Метою навчальної дисципліни «Проектування художньої кераміки» є формування у студентів професійних вмінь та навичок виконання графічних зображень, творчого відношення до проектної діяльності, спроможності переконливо донести концепцію твору, вміння знайти і відобразити композиційно-пластичні та колористичні переваги виробів, що проєктуються. Студенти повинні вміти оцінювати графічне зображення як доступний засіб спілкування в колективі (наприклад, в системі проєктант-замовник), а також знати і володіти методами графічного зображення. Курс «Проектування художньої кераміки» - практичний. Студенти вивчають різновиди проектно-графічної мови, сучасні графічні технології, матеріали та інструменти, виконують перелік практичних завдань, які сприяють фаховій підготовці магістра образотворчого мистецтва, декоративного мистецтва, реставрації.

Основними завданнями вивчення дисципліни «Проектування художньої кераміки» є:

- розкрити можливості художніх засобів графічної мови в зображенні виробів з кераміки;
- навчити студента вільному володінню проектно-графічними засобами;
- розвинути та удосконалити графічні навички студента, збагатити індивідуальну особливість графічної мови;
- спонукати до пошуку нових засобів графічного вираження;
- розвиток творчої активності.

Основною **формою** навчальної діяльності студентів з дисципліни «Проектування художньої кераміки» є *лабораторні* заняття, під час яких навчальний матеріал закріплюється виконанням ряду завдань.

3.Очікувані результати навчання

Згідно з вимогами освітньо-професійної програми в результаті вивчення дисципліни здобувач вищої освіти повинен:

Знати:

- основні закони композиції;
- види графічних зображень, які використовуються в процесі проектування;
- властивості графічних зображень в залежності від етапів зображень;
- методи виконання начерків, як засобу фіксації та моделювання проектної ідеї;
- властивості і методи виконання ескізів, як засобу візуалізації та активізації проектної думки;
- властивості, головні принципи й закономірності виконання демонстраційної графіки.

Вміти:

- використовувати властивості ліній при побудові лінійно-конструктивного зображення у просторі;
- володіти навичками відтворення морфологічних властивостей об'єктів;
- володіти основами образотворчої техніки побудови перспективи;
- володіти технічними засобами відтворення кольорово-фактурних властивостей поверхонь та матеріалів;
- володіти сучасними прийомами виконання нарисів, як засобу формування, аналізу та розвитку проектної ідеї;
- володіти образотворчими прийомами виконання репрезентаційних ескізів з відображенням особливостей функціонального призначення об'єкту;
- формувати авторський художній стиль графічної репрезентації проекту;
- аналізувати властивості формоутворення і конструкції виробу графічними засобами;
- володіти засобами моделювання об'єму;
- володіти засобами і техніками імітації кольорово-фактурних властивостей різних матеріалів

-створювати проектні завдання на основі фундаментальних знань, законів композиції, кольорознавства, технології матеріалів, технічних навиків з рисунку, скульптури, попередньо створеного графічного, тонально-кольорового, пластичного підготовчого матеріалу, а також власного індивідуального світосприйняття і самовираження;

-виконувати живописно-графічні композиції, у яких демонструється вміння використовувати знання з основ площинної композиції для розкриття художнього образу;

-поєднувати образотворчі засоби двовимірної та тривимірної композицій з метою художнього збагачення об'ємної форми.

Дисципліна формує загальні компетентності:

ЗК 1. Здатність генерувати нові ідеї (креативність).

ЗК 2. Вміння виявляти, ставити та розв'язувати проблеми.

ЗК 5. Здатність розробляти та керувати проектами, обґрунтовувати, спланувати та виконувати дослідницький /творчий проєкт

ЗК 9. Здатність виявляти ініціативу, підприємливість та креативність в творчій та освітній діяльності.

ЗК 10. Здатність застосовувати кращі практики у професійній діяльності.

ЗК 11. Здатність використання інформаційні та комунікаційні технології.

Дисципліна формує фахові компетентності:

ФК 1. Здатність переосмислювати базові знання, демонструвати розвинену творчу уяву, використовувати власну образно-асоціативну мову при створенні художнього образу.

ФК 3. Здатність формувати мистецькі концепції на підставі проведення дослідження тих чи інших аспектів художньої творчості, здатність

ФК 6. Здатність до використання сучасних інформаційно-комунікативних технологій в освіті та науці.

ФК 7. Здатність створювати затребуваний на художньому ринку суспільно-значущий продукт образотворчого та/або декоративного мистецтва.

ФК 8. Здатність набувати професійної майстерності, займатися евристичною діяльністю, мислити цілісним художнім образом, вільно володіти образотворчими засобами.

ФК 9. Здатність вчитися і оволодівати сучасними знаннями з образотворчого та декоративного мистецтва, формувати ціннісні орієнтації розвитку творчих здібностей особистості.

ФК 10. Здатність моделювати технологічну концепцію художньо-творчого робочого процесу, обумовлену проектними завданнями з урахуванням законів, правил і прийомів формоутворення та композиції.

ФК 12. Здатність проаналізувати та узагальнити результати дослідницького, освітнього та творчого проєкту, оброблювати дані, готувати аналітичні матеріали за допомогою сучасних інформаційних технологій.

Програмні результати навчання

ПР 2. Інтерпретувати та застосовувати семантичні, формально-образні і формально-стилістичні чинники образотворення.

ПР 3. Володіти інноваційними методами та технологіями роботи у відповідних матеріалах.

- ПР 5. Застосовувати сучасні інформаційно-комунікаційні технології в освітній та виставкових справах.
- ПР 6. Володіти фаховою термінологією, науково-аналітичним апаратом, проводити аналіз та систематизацію фактологічного матеріалу.
- ПР 8. Здійснювати пошук інформації стосовно об'єкту дослідження.
- ПР 10. Визначати мету, завдання та етапи мистецької, дослідницької та освітньої діяльності, сприяти оптимальним соціально-психологічним умовам для якісного виконання роботи.
- ПР 11. Застосовувати у мистецькій та дослідницькій діяльності знання естетичних проблем образотворчого мистецтва, декоративного мистецтва, реставрації, основних принципів розвитку сучасного візуального мистецтва.
- ПР 13. Володіти знаннями до визначення ефективності та апробації сучасних теоретичних підходів та концепцій інтерпретації феноменів культурно-мистецьких процесів.
- ПР 14. Вміти спілкуватися з представниками інших професійних груп різного рівня, працювати у міжнародному професійному середовищі.
- ПР 15. Вибудовувати якісну та розгалужену систему комунікацій, представляти результати діяльності у вітчизняному та зарубіжному науковому і професійному середовищі.
- ПР 17. Планувати професійну діяльність у сфері образотворчого і декоративного мистецтва, реставрації відповідно до потреб і запитів суспільства та ринку.

2.Програма навчальної дисципліни

Змістовий модуль 1. Основні етапи рішення проєктних завдань (2 год. лекцій, 24 год. лабораторних).

Тема лекції. Методика дослідно-проєктного аналізу магістерського дослідження (2 год.).

Тема лабораторного заняття №1. Передпроєктні дослідження, їх зміст, мета і загальна характеристика. Годин – 6.

Тема лабораторного заняття №2. Визначення та обґрунтування актуальності теми. Годин – 6.

Тема лабораторного заняття №3. Основні завдання передпроєктного аналізу. Годин – 6.

Тема лабораторного заняття №4. Попередній аналіз виконання проєкту. Годин – 6.

Змістовий модуль 2. Засоби та методи виконання демонстраційної графіки (2 год. лекцій, 24 год. лабораторних).

Тема лекції. Засоби виразності художньо-проєктної графіки (2 год.).

Тема лабораторного заняття №1. Образотворчі прийоми виконання ескізів з відображенням особливостей функціонального призначення об'єкту. Годин – 8.

Тема лабораторного заняття №2. Засоби моделювання об'єму. Годин – 8.

Тема лабораторного заняття №3. Засоби і техніки імітації кольорово-фактурних властивостей роботи в матеріалі. Годин – 8.

Змістовий модуль 3. Комплексний підхід до створення цілісного образу в пластиці виставкового характеру (2 год. лекцій, 20 год. лабораторних).

Тема лекції. Експериментальна пластика виставкового характеру (2 год.).

Тема лабораторного заняття №1. Ідейна концепція графічного представлення творчого проєкту. Годин – 8.

Тема лабораторного заняття №2. Художні засоби виразності експериментальної пластики виставкового характеру. Годин – 6.

Тема лабораторного заняття №3. Графічний проєкт пластики виставкового характеру. Годин – 6.

Змістовий модуль 4. Оформлення графічного представлення магістерського дослідження та роботи в матеріалі (2 год. лекцій, 14 год. лабораторних).

Тема лекції. Візуалізація наукових та творчих проєктів (2 год.).

Тема лабораторного заняття №1. Особливості візуального представлення результатів наукового дослідження. Годин – 4.

Тема лабораторного заняття №2. Ідейна концепція графічного представлення творчого дипломного проєкту. Годин – 6.

Тема лабораторного заняття №3. Особливості демонстрації результатів наукових та творчих здобутків та формування концепції твору. Годин – 4.

3. Структура навчальної дисципліни

Назви змістових модулів і тем	Кількість годин			
	Денна форма навчання			
	Усього	В тому числі		
		Л	Лаб	С.р.
	270 год.	8	82	180
II семестр				
МОДУЛЬ 1. Основні етапи рішення проєктних завдань (2 год. лекцій, 24 год. лабораторних)				
Тема лекції. Методика дослідно-проєктного аналізу магістерського дослідження		2		
Тема 1. Передпроєктні дослідження, їх зміст, мета і загальна характеристика			6	
Тема 2. Визначення та обґрунтування актуальності теми			6	
Тема 3. Основні завдання передпроєктного аналізу			6	
Тема 4. Попередній аналіз виконання проєкту			6	
Самостійна робота. Функціональна та ансамблева єдність творів декоративно-прикладного мистецтва				46
Разом за модулем		2	24	46
МОДУЛЬ 2. Засоби та методи виконання демонстраційної графіки (2 год. лекцій, 24 год. лабораторних)				
Тема лекції. Засоби виразності художньо-проєктної графіки		2		
Тема 1. Образотворчі прийоми виконання ескізів з відображенням особливостей функціонального призначення об'єкту			8	
Тема 2. Засоби моделювання об'єму			8	
Тема 3. Засоби і техніки імітації кольорово-фактурних властивостей роботи в матеріалі			8	
Самостійна робота. Вираження образно-ідейного характеру творчої роботи				46
Разом за модулем		4	24	46
III семестр				
МОДУЛЬ 3. Комплексний підхід до створення цілісного образу в пластиці виставкового характеру (2 год. лекцій, 20 год. лабораторних)				
Тема лекції. Експериментальна пластика виставкового характеру		2		
Тема 1. Ідейна концепція графічного представлення творчого проєкту			8	
Тема 2. Художні засоби виразності експериментальної пластики виставкового характеру.			6	
Тема 3. Графічний проєкт пластики виставкового характеру			6	
Самостійна робота. Образ і стиль при створенні експериментальної пластики виставкового				44

характеру				
Разом за модулем		2	20	44
МОДУЛЬ 4. Оформлення графічного представлення магістерського дослідження та роботи в матеріалі (2 год. лекцій, 14 год. лабораторних)				
Тема лекції. Візуалізація наукових та творчих проєктів		2		
Тема 1. Особливості візуального представлення результатів наукового дослідження.			4	
Тема 2. Ідейна концепція графічного представлення творчого дипломного проєкту.			6	
Тема 3. Особливості демонстрації результатів наукових та творчих здобутків та формування концепції твору			4	
Самостійна робота. Авторська концепція при створенні творчих робіт				44
Разом за модулем		2	14	44

4. Теми лабораторних занять (Всього 82 год.)

№ з/п	Назва теми	Кількість годин
1	Передпроектні дослідження, їх зміст, мета і загальна характеристика.	6
2	Визначення та обґрунтування актуальності теми.	6
3	Основні завдання передпроектного аналізу.	6
4	Попередній аналіз виконання проєкту.	6
5	Образотворчі прийоми виконання ескізів з відображенням особливостей функціонального призначення об'єкту.	8
6	Засоби моделювання об'єму.	8
7	Засоби і техніки імітації кольорово-фактурних властивостей різних матеріалів.	8
8	Експериментальна пластика виставкового характеру	8
9	Ідейна концепція графічного представлення творчого проєкту	6
10	Художні засоби виразності експериментальної пластики виставкового характеру.	6
11	Особливості візуального представлення результатів наукового дослідження та економічні розрахунки.	4
12	Ідейна концепція графічного представлення.	6
13	Особливості демонстрації результатів наукового дослідження та формування концепції.	4
14	Всього	82

5. Самостійна робота (Всього 180 год.)

№ з/п	Назва теми	Кількість годин
1	Функціональна та ансамблева єдність творів декоративно-прикладного мистецтва	46
2	Вираження образно-ідейного характеру творчої роботи	46
3	Образ і стиль при створенні експериментальної пластики виставкового характеру	44
4	Авторська концепція при створенні творчих робіт	44
5	Всього	180

6. Методи навчання

МН1 – словесний метод (лекція, дискусія, співбесіда тощо);

МН2 – практичний метод (лабораторні та практичні заняття);

МН3 – наочний метод (метод ілюстрацій і метод демонстрацій);

МН4 – робота з навчально-методичною літературою (конспектування, тезування, анотування, рецензування, складання реферату);

МН5 – відеометод у сполученні з новітніми інформаційними технологіями та комп'ютерними

засобами навчання (дистанційні, мультимедійні, веб-орієнтовані тощо);

МН6 – самостійна робота (розв'язання завдань);

МН7 – індивідуальна науково-дослідна робота.

7. Методи оцінювання результатів навчання

МО1 – екзамени

МО2 – усне або письмове опитування

МО3 - колоквиум

МО4 – тестування;

МО5 – командні проекти

МО6 – реферати, есе

МО7 – презентації результатів виконаних завдань та досліджень

МО8 – презентації та виступи на наукових заходах

МО9 – захист лабораторних і практичних робіт

МО10 – залік

Контрольні заходи:

- екзамен;

- залік;

- екзаменаційний перегляд;

- презентації результатів виконаних завдань та досліджень;

8. Критерії оцінювання.

Еквівалент оцінки в балах для кожної окремої теми може бути різний, загальну суму балів за тему визначено в розподілі балів, які отримують здобувачі вищої освіти при вивченні дисципліни.

Результат освітньої діяльності здобувача вищої освіти оцінюється згідно Положення про оцінювання знань і умінь здобувачів вищої освіти РДГУ за такими рівнями та критеріями:

Суми балів за 100-бальною шкалою	Оцінка в ЄКТС	Значення оцінки ЄКТС	Критерії оцінювання	Рівень компетентності	Оцінка за національною шкалою	
					екзамен	залік
90-100	A	відмінно	Здобувач вищої освіти виявляє особливі творчі здібності, вміє самостійно здобувати знання, без допомоги викладача знаходить і опрацьовує необхідну інформацію, вміє використовувати набуті знання і вміння для прийняття рішень у нестандартних ситуаціях, переконливо аргументує відповіді, самостійно розкриває власні здібності	Високий (творчий)	відмінно	зараховано
82-89	B	дуже добре	Здобувач вищої освіти вільно володіє теоретичним матеріалом, застосовує його на практиці, вільно розв'язує вправи і задачі у стандартних ситуаціях, самостійно виправляє допущені помилки, кількість яких незначна	Достатній (конструктивний-варіативний)	добре	
74-81	C	добре	Здобувач вищої освіти вміє зіставляти, узагальнювати, систематизувати інформацію під керівництвом викладача, загалом самостійно застосовувати її на практиці; контролювати власну діяльність; виправляти помилки, з-поміж яких є суттєві, добирати аргументи для підтвердження думок			
64-73	D	задовільно	Здобувач вищої освіти відтворює значну частину теоретичного матеріалу, виявляє знання і розуміння основних положень, за допомогою викладача може аналізувати навчальний матеріал, виправляти помилки, з-поміж яких є значна кількість суттєвих	Середній (репродуктивний)	задовільно	
60-63	E	достатньо	Здобувач вищої освіти володіє навчальним матеріалом на рівні, вищому за початковий, значну частину його відтворює на репродуктивному рівні			
35-59	FX	незадовільно з можливістю повторного складання семестрового контролю	Здобувач вищої освіти володіє матеріалом на рівні окремих фрагментів, що становлять незначну частину навчального матеріалу	Низький (рецептивно-продуктивний)	незадовільно	не зараховано
1-34	F	незадовільно з обов'язковим повторним вивченням дисципліни	Здобувач вищої освіти володіє матеріалом на рівні елементарного розпізнання і відтворення окремих фактів, елементів, об'єктів	Низький (рецептивно-продуктивний)	незадовільно	не зараховано

9. Розподіл балів, які отримують здобувачі вищої освіти при вивченні дисципліни

Для II семестру

Поточне тестування та самостійна робота							перегляд	Сума
Змістовий модуль 1				Змістовий модуль 2				
T1	T2	T3	T4	T1	T2	T3	30	100
10	10	10	10	10	10	10		
Модульний контроль								

T1, T2 ... T4 – теми змістових модулів.

Для III семестру

Поточне тестування та самостійна робота						Іспит	Іспит Сума
Змістовий модуль 3			Змістовий модуль 4				
T1	T2	T3	T1	T2	T3	40	100
10	10	10	10	10	10		
Модульний контроль							

10. Методичне забезпечення

1. Методичні рекомендації до виконання практичних робіт з дисципліни «Спецкомпозиція» (*художня кераміка*). для студентів денної та заочної форм навчання спеціальності 023 «Образотворче мистецтво, декоративне мистецтво, реставрація» // О.П. Власюк. Рівне, 2018. 24 с.
2. Методичні рекомендації до виконання практичних робіт з дисципліни «Технологія і матеріалознавство» (*художня кераміка*). для студентів денної та заочної форм навчання спеціальності 023 «Образотворче мистецтво, декоративне мистецтво, реставрація» // О.П. Власюк. Рівне, 2018. 21 с.
3. Методичні рекомендації для виконання лабораторних та самостійних завдань з дисципліни «Скульптура» вибіркового блоку «Художня кераміка» для здобувачів другого (магістерського) ступеня спеціальності 023 «Образотворче мистецтво, декоративне мистецтво, реставрація», Рівне, 2021. РДГУ. 14 с.

12. Питання для підготовки до підсумкового контролю

1. Основні закони композиції.
2. Лінійно-конструктивна побудова.
3. Основні образотворчі техніки побудови перспективи.
4. Стиль графічної репрезентації проєкту.
5. Образотворчі прийоми виконання репрезентаційних ескізів.
6. Нариси, як засіб формування, аналізу та розвитку проєктної ідеї.
7. Кольорово-фактурні властивості різних матеріалів.
8. Кольорова гармонія.
9. Образотворчі засоби двовимірної та тривимірної композицій.
10. Основи площинної композиції.
11. Засоби та методи виконання демонстраційної графіки.
12. Стадії рішення проєктного завдання.
13. Основні поняття та категорії декоративної композиції

14. Принципи створення творів декоративно-прикладного мистецтва та основні технологічні етапи.
15. Особливості розвитку сучасного декоративного мистецтва та тенденції світового мистецького процесу.

13. Рекомендована література (основна, допоміжна)

Основна

1. Антонович Є.А. Декоративно-прикладне мистецтво / Є.А. Антонович, Р.В. Захарчук-Чугай, М.Є. Станкевич - Львів, 1992. – 250 с.
2. Буббико Д. Кераміка: техніки, матеріали, виробы. Харків: Ніола-прес, 2006. 128 с.
3. Ганжа П. Таємниці українського рукомесла. К.: Мистецтво. 1996. С.13-38.
4. Голубець О. Львівська кераміка. К., 2001. 65 с.
5. Данченко Л. Народна кераміка Середнього Придніпров'я. К., 2004. 78 с.
6. Дреботюк Р. Художники Прикарпаття. К., 2008. 56 с.
7. Єлізаров В.Г. Художня кераміка та архітектурні форми. / В.Г. Єлізаров – К.: Архітектурна творчість, 1990. – 105 с.
8. Захаров А.И. Основи технології кераміки. К., 2002. 67 с.
9. Котляр В. Основи образотворчого мистецтва і методика художнього виховання. Навчальний посібник. К.: Кондор, 2006. Глава «Ліплення». С. 118-124.
10. Матейко К. Народна кераміка Західних областей України. К., 2005. 55 с.
11. Сензюк П.К. Композиція в декоративному мистецтві: Альбом. / П.К. Сензюк. – К.: Нова школа, 1998. – 78 с.
12. Яремків М. М. Композиція: творчі основи зображення. Навчальний посібник. / М. М. Яремків – Тернопіль: Підручники і посібники, 2009. – 112 с.

Додаткова

1. Пасічний А. М. Образотворче мистецтво. Словник – довідник. Тернопіль: Навчальна книга – Богдан, 2003. 216 с.
2. Рисцов В. При гончарному крузі в мистецькій практиці. К.: Молодь, 1987. 184 с.
3. Романець Т. А. Стародавні витоки мистецтва народної кераміки: Навч. посібник для студентів вузів. К.: Просвіта, 1996. 208 с.
4. Седов Е. П., Зелінська М. А. Бронза, скло, кераміка. К.: Аделант, 2011. 288 с.
5. Титаренко В. П. Традиційні народні ремесла Полтавщини: Навчальний посібник. Полтава: Верстка, 2003. 360 с.
6. Тищенко О. Р. Історія декоративно-прикладного мистецтва України (XIII-XVIII ст.): Навч. посіб. для вузів мистецтва та культури. К.: Либідь, 1992. 191 с.
7. Нариси з історії українського декоративно-прикладного мистецтва. Львів, 1996. 154 с.